

6. Стельмахович М. Виховний ідеал української народної педагогіки: [текст] / М. Стельмахович // Початкова школа. – 1998. – № 6. – С. 1–5.

7. Стельмахович М. Етнопедагогічні основи української національної школи-родини: [текст] / М. Стельмахович, І. Червінська // Початкова школа. – 1997. – № 5. – С. 10-12.

8. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка: [текст]: навч.-метод. посіб. / М. Г. Стельмахович. – К., 1985.

9. Усатенко Т. Українська національна школа-родина – ціннісний орієнтир суспільства: [текст] / Т. Усатенко // Початкова школа. – 1997. – № 5. – С. 8–9.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрено этнопедагогика как основу национального воспитания на основе контент-анализа публикаций отечественных научно-педагогических журналов за период с 1991 по 2004 гг; раскрыто сущность понятия «этнопедагогика»; определены элементы народной педагогики, использование которых является целесообразным на современном этапе развития отечественного образования.

Ключевые слова: этнопедагогика, воспитание, национальное воспитание, образование, педагогика, народная педагогика

SUMMARY

The article deals etnopedagogics a national education foundation based on content analysis of publications of national scientific-educational journals for the period from 1991 to 2004, reveals the essence of the concept of «etnopedagogics»; defined elements of folk pedagogy, whose use is feasible at the present stage of development of national education.

Key words: etnopedagogics, training, national education, education pedagogics, popular education

УДК 371.113 ; 37.013.74

Г.С. Міленіна

Південнослов'янського інституту
Київського славистичного університету

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ С. РУСОВОЇ ТА М. МОНТЕССОРІ В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто педагогічні ідеї видатних педагогів С. Русової та М. Монтессорі в системі сучасної дошкільної освіти України. Доведено, що проблема виховання та розвитку дітей у системі сучасної дошкільної освіти України набула нового значення та стає все дедалі актуальнішою.

Ключові слова: гуманістичні принципи, педагогічні ідеї, педагогічна система, педагог, психолого-педагогічна спадщина, дитина, дошкільні заклади.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку нашого суспільства ставить перед освітянами-дошкільниками вимогу – спрямувати зусилля на оновлення змісту, форм і методів виховання дітей.

Мета статті – розглянути використання педагогічних ідей С. Русової та М. Монтессорі в системі сучасної дошкільної освіти України.

Ця тема є досить актуальною, оскільки сьогодні стало можливим обирати систему освіти для своєї дитини. З'явилося розуміння того, що кожна дитина є індивідуальною, неповторною, неоднозначною. На державному рівні стали доступними педагогічно-навчальні системи, що відрізняються цілісними підходами до виховання та навчання дітей.

Вивчаючи педагогічну спадщину видатних педагогів, чудових жінок С. Русової та М. Монтессорі, ми щоразу переконуємося в їх актуальності.

С. Русова та М. Монтессорі володіли глибокими знаннями вітчизняної та зарубіжної філософії, психології, педагогіки, фізіології у поєднанні з багатим особистим досвідом, а з другого боку, тим, що в основі їхньої діяльності лежали гуманістичні принципи, які мають глибокі традиції в історії української та світової філософсько-педагогічної думки, пов'язаної з іменами Я. Коменського, Я. Корчака, Й. Песталоцці, Ж. Руссо, Г. Сковороди, К. Ушинського.

Спадщина С. Русової була предметом досліджень Є.І. Коваленко, Н.В. Маліновської, І.М. Пінчук, О.В. Проскури, В.Ф. Сергєєвої та інших науковців, М.Монтессорі – І.М. Дичківської Т.І. Поніманської, О. Хілтуненко та інших.

Ідеї С. Русової входять у практику дошкільних навчальних закладів України. Ми звертаємося до міркувань цієї мудрої жінки-трудівниці, видатного педагога, історика, письменника, мистецтвознавця, громадського діяча.

Можна констатувати, що саме творчі пошуки привели сьогодні вже багато педагогічних колективів з усієї України до психолого-педагогічної спадщини С. Русової. І це цілком зрозуміло. Адже відродження і розбудова національної системи освіти потребує творчого залучення до цієї необхідної справи всього найціннішого з вітчизняного досвіду освітньо-виховної роботи з дітьми.

Стали систематичними науково-практичні семінари, спрямовані на вивчення й поширення поглядів С. Русової на дошкільне виховання і школу, обговорення результатів практичного досвіду. Проблеми побудови системи національної освіти за працями С. Русової досліджуються науковцями, аналізуються в дисертаціях, її педагогічні твори вивчають у педагогічних училищах, коледжах та університетах. Однак, напевно, найкращою шанною педагогічної спадщини, і життєвого подвигу С. Русової є

те, що сьогодні вже десятки, а можливо й сотні дошкільних навчальних закладів України в основу освітньо-виховного процесу кладуть її ідеї, відшуковуючи та вивчаючи її твори.

З великою відповідальністю поставилися до вивчення і втілення в освітньо-виховний процес психолого-педагогічної спадщини С. Русової педагоги дошкільного навчального закладу № 409 Дніпровського району м. Києва. І тільки після двох років праці педагогічний колектив ухвалив рішення будувати всю роботу на принципах концепції українського дитячого садка С. Русової.

З 1993 р. на базі дошкільного навчального закладу № 409 за сприяння Дніпровського районного відділу освіти й Київського міжрегіонального інституту удосконалення вчителів ім. Б. Грінченка відкрито освітньо-виховний Центр Софії Русової, який розробив свій статут на основі її концепції українського дитячого садка та розбудовує увесь виховний процес на засадах її загально-культурних та психолого-педагогічних ідей.

Зважаючи на нинішню ситуацію, поряд із вивченням рідної мови, природи, мистецтва тут особливого значення надають фізичному вихованню і зміцненню здоров'я дітей.

Дошкільні навчальні заклади, що працюють за ідеями С. Русової, відрізняються один від одного, але спільним в них є головне – увага до особистості кожної дитини, сприяння її творчому розвитку.

Вивчення праць С. Русової, відповідних сучасних наукових досліджень і здобутків практичного досвіду, а тому усі вихователі працюють у творчих групах. Плани творчих дослідницьких груп входять до річного плану Центру. Уже є певний досвід комплектації й організації роботи в різновікових і родинних групах, досвід організації студійної роботи з дітьми, а також співпраці з членами родин вихованців.

Освітньо-виховний Центр С. Русової є творчим осередком, який надає допомогу працівникам дошкільних навчальних закладів м. Києва, Київщини. До Центру зверталися педагоги Черкас, Кривого Рогу, Сум, Чернівців, Тернополя тощо. Вони мали змогу спостерігати за педагогічним процесом, знайомитися з науковою, оздоровчою, та методичною роботою.

Перший досвід висвітлив певні, нерідко значні труднощі, що стосуються різних аспектів діяльності Центру, які, очевидно, притаманні новим типам освітніх закладів.

Один з таких закладів – школа-дитячий садок «Берегиня» м. Києва. Він вибором почесне ім'я С. Русової, присвоєне йому постановою Кабінету Міністрів України № 5 від 5 січня 1999 року. Педагогічний колектив цього закладу прийшов до ідей С. Русової через тісну і змістовну співпрацю із Союзом українок, від якого відчуває постійну підтримку. Тут зібрано бібліотеку видатного педагога і відданого патріота України, любовно оформлено її куточок.

За ідеями С. Русової педагоги будують такі важливі і складні ділянки роботи, як організація гри і театру у вихованні дітей, співпраця з батьками тощо.

Серед творчих педагогічних колективів, що долучилися до цієї роботи, також дошкільні навчальні заклади № 516 Святошинського, № 460 Солом'янського, № 248 Дарницького, дошкільні навчальні заклади та школи – дитячі садки Білоцерківського, Бородянського, Таращанського та Яготинського районів Київської області.

Ті дитсадки, колективи яких почали працювати за ідеями С. Русової, на нашу думку, істотно змінились. На перше місце педагоги цих закладів ставлять дитину з її настроєм, бажаннями, у переважній більшості слабким здоров'ям. На краще змінюються самі педагоги, їх ставлення до дітей і взагалі до роботи. Небайдужість, самовідданість, теплота у відносинах стали характерними у цих колективах.

У цьому велику допомогу їм надають газета «Витоки», «Дитячий садок», журнали «Дошкільне виховання» та «Світло», які постійно публікують праці або їх фрагменти, а також матеріали з досвіду роботи педагогів щодо розвитку ідей С. Русової в системі сучасної дошкільної освіти України.

Упродовж останніх семи років педагоги цих закладів постійно спілкуються, обмінюються досвідом, своїми напрацюваннями в рамках постійно діючої творчої групи, яку назвали «Коло друзів».

Це і є найкращим свідченням того, що спадщина С. Русової, завжди відповідатиме вимогам сучасності, оскільки в її основу покладені ідеї наукового і гуманістичного підходу до виховання дитини.

Час – найоб'єктивніший суддя. Перші захоплення та критичність суджень про педагогічну спадщину С. Русової звільнили місце всебічному аналізу. Лише вивчення праць цього педагога дасть певні знання, на основі чого можна робити вибір щодо використання її ідей у сучасних дошкільних навчальних закладах та школах.

Марія Монтессорі – видатний італійський педагог, яка створила нову педагогіку, яка в свою чергу набула поширення в багатьох країнах світу. У тому числі і в Україні. Мету цієї педагогіки можна сформулювати таким чином: збудити в душі дитини людину, що дремає в ній. 45 років свого життя і діяльності присвятила М. Монтессорі організації будинків дитини, пропаганді наукової постановки справи суспільного виховання.

Між тим історія свідчить про великий інтерес освітян України до системи Марії Монтессорі задовго до революційних подій 1917 року. У педагогічних журналах Києва, в аристократичних салонах активно обговорювалась діяльність італійського професора Марії Монтессорі.

Система Марії Монтессорі стала предметом уваги українських педагогів, які були авторами засадничих основ дошкільної освіти в Україні. Сучасниці М. Монтессорі Наталя Дмитрівна Лубенець і Софія Федорівна Русова відзначали новаторство і користь принципів виховання дітей дошкільного віку в умовах суспільного дошкільного виховання Марії Монтессорі. Особливе схвалення висловлене на адресу розроблених Монтессорі дидактичних матеріалів. Ідеї М. Монтессорі пропагувалися на сторінках журналу «Дошкільне виховання», що виходив того часу в Києві.

Високу оцінку педагогічній системі М. Монтессорі дала видатний педагог Софія Русова. Вона називала її «дійсно новою і такою, що заслуговувала на повну довіру». С. Русова радила вивчати все нове, що з'являлося на Заході. Але при цьому, як Марія Монтессорі, все підтверджувати наукою, найперше психологією та фізіологією. Впровадження нового необхідно здійснювати «в якомога тіснішому співвідношенні з навколишнім середовищем дітей», – неодноразово повторювала С. Русова.

Аналіз документів діяльності дошкільних закладів України того часу засвідчує, що вони досить активно застосовували методіку М. Монтессорі та результати цієї роботи схвально оцінювалися педагогами, батьками і громадськістю. У 20-ті роки досвід Марії Монтессорі висвітлювався в керівних документах щодо організації роботи у дошкільних закладах нового типу. Руйнація педагогічної системи Марії Монтессорі почалася наприкінці 20-х років.

Інтерес до освітніх альтернатив відроджується в українському шкільництві на початку 90-х. Поява різноманітної літератури, проведення

міжнародних конференцій привернули увагу до маловідомих нам імен, педагогічних систем, зокрема таких, як система Монтессорі.

У Києві відкрита перша українська Монтессорі-школа, де виховуються і навчаються діти від 3-х до 7-ми років. На базі цього дошкільного закладу нового типу діють спеціальні семінари для тих, хто цікавиться і бажає оволодіти технологією Монтессорі. Протягом 1993-1995рр. в Києві були видані книги «Метод наукової педагогіки Марії Монтессорі», «Виховання чуттів у дітей за методом Марії Монтессорі» та «Самовиховання і самонавчання в початковій школі». У 1996 році в Україні вперше в історії вітчизняної педагогіки була захищена кандидатська дисертація І.М. Дичківської «Індивідуальне виховання дітей дошкільного віку у педагогічній спадщині Марії Монтессорі».

Дитячий »Монтессорі-садок» в Дарницькому р-н міста Києва. Серед наявних розвивальних програм, за якими можна було б працювати у новоствореному дитячому садку, педагоги шукали таку, в центрі якої стояла б дитина, й добирали для своєї роботи особистісно орієнтовані технології. Вони переконані що найгуманістичнішою, найдемократичнішою педагогічною є система італійського філософа, лікаря та педагога Марії Монтессорі.

Понад 100 років педагоги всього світу беруть для себе чимало корисного із золотого матеріалу педагогічної мудрості, що її містить Монтессорі-скарбниця.

Сьогодні всі монтессорівці-українці намагаються створити власну, українську, модель школи Монтессорі. Адже гуманізм цієї педагогічної системи вільно переплітається, чим вони дуже пишаються, з глибоким корінням багатовікової історії української освіти, з її багатоманітністю, змістовними надбаннями, цікавими національними традиціями.

У Монтессорі-садку велика увага приділяється створенню саме такої атмосфери, в якій кожному малюкові велося б спокійно й вільно.

Працюючи над проблемою розвитку дитини, італійський лікар, педагог і філософ Марія Монтессорі дійшла висновку, що основи особистості формуються до трьох років. У міжнародній системі освіти цей вік має назву тоддлер. У школі-дитсад М. Монтессорі, Дніпровського р-н у тоддлер-класі створено всі умови для повноцінного розвитку малят. За системою Монтессорі, у навчанні та вихованні дітей має домінувати середовище. Тому важливо створити в садку спеціально підготовлене середовище,

організувавши його за такими принципами: свобода вибору; структура та порядок; контакт із дійсністю та природою; естетика та простота.

М. Монтесорі вважала, що для повноцінного розумового розвитку дитини середовище, яке її оточує, має насичуватися різноманітними засобами розвитку, при цьому дітям варто надавати свободу дій і вибору, щоб кожен міг розвиватися самостійно. У тоддлері-класі, зокрема створено такі зони:

1. Зона навичок практичного життя.
2. Сенсорна зона.
3. Маніпуляційна зона.
4. Зона мистецтва.
5. Математична та граматична зона.
6. Музична зона.
7. Зона розвивальних ігор.
8. Зона відпочинку.

Відтак можна зробити висновок, що більшість із оригінально і нестандартно розроблених С. Русовою і М.Монтесорі проблем виховання та розвитку дітей не лише не втратили значущості, а, навпаки, ще чекають на реалізацію в майбутньому. І цілком вірогідно, що актуальними вони будуть і в XXI столітті.

Кожний з педагогів зроби свій внесок у розробку методики і практики суспільного дошкільного виховання, тому кожний з них, як ми вважаємо, мав право на свою позицію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисова З. Н. Оцінка педагогічної системи М.Монтесорі / З. Н. Борисова // Дошкільне виховання, 1996. – № 5. – 14–15 с.
2. Дичківська І. М. Марія Монтесорі : теорія і технологія / І. М. Дичківська. Т. І. Понімарська. – К., 2006. – 303 с.
3. Катіна Л. М. Пророк від педагогіки: життя і діяльність М. Монтесорі / Л. М. Катіна // Ехо землі, 1998. – № 21. – 4–7 с.
4. Коваленко О. В. Невичерпне джерело (ідеї С. Ф. Русової) / О. В. Коваленко // Управління школою, 2005. – № 22–24. – 10–12 с.
5. Коваленко О. В. Спадщина С. Ф. Русової довкілля / О. В. Коваленко // Дитячий садок, 2006. – № 4. – 1–3 с.
6. Москаленко А. О. Софія Русова (1856–1940) / А. О. Москаленко // Освіта України, 1997. – № 33. – 7–9 с.
7. Проскура О. Софія Русова / О. Проскура // Педагогічна думка, 2006. – № 1. – 16–17 с.
8. Хілтунен О. Практична Монтесорі – педагогіка / О.Хілтунен. – Москва, 2005. – 335с.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены педагогические идеи выдающихся педагогов С. Русовой и М. Монтессори в системе современного дошкольного образования в Украине. Доказано, что проблема воспитания и развития детей в системе современного дошкольного образования Украины приобрела новое значение и становится все более актуальной.

Ключевые слова: гуманистические принципы, педагогические идеи, педагогическая система, педагог, психолого-педагогическое наследие, ребенок, дошкольные учреждения.

SUMMARY

This article discusses the pedagogical ideas of prominent educators as S. Rusova and M. Montessori in the system of modern preschool education in Ukraine. It is proved that the problem of education and development of children in preschool education of modern Ukraine has gained new importance, and is becoming more acute.

Key words: humane principles, pedagogical ideas, pedagogical system, pedagogue, psychological and pedagogical heritage, child, preschool institutions.

УДК 378:371.13«18/19»(477.52)

О.В. Москвітінa

Сумський державний педагогічний університет

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА МУЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ГЛУХІВСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ІНСТИТУТІ

У статті здійснено ретроспективний аналіз музичної підготовки майбутніх учителів у Глухівському державному педагогічному інституті на основі матеріалів архівних фондів; проаналізовано структурно-організаційні зміни та зміст роботи викладачів музичних дисциплін Глухівського державного педагогічного інституту.

Ключові слова: музична підготовка вчителів, учителі предметної комісії «Музики і співів», навчальний заклад, предметна комісія.

Постановка проблеми. В умовах національно-культурного відродження України, розбудови системи вищої педагогічної освіти принципово важливого значення набуває професійний та духовний розвиток майбутніх учителів засобами музичного мистецтва. Дослідження проблеми музичного навчання та виховання студентської молоді і творче використання історико-педагогічного досвіду підготовки вчителів початкових класів у Глухівському державному педагогічному інституті може допомогти сучасним методистам і викладачам удосконалювати процес музичної підготовки фахівців у системі вищої педагогічної освіти та сприятиме подальшому розвитку музично-педагогічної освіти на Слобожанщині.

Аналіз актуальних досліджень. Важливі аспекти розвитку музично-педагогічної освіти в Україні розглянуті в дослідженнях таких науковців, як